

Leefbaarheid: feiten in beeld

poen

kennis in uitvoering

# Cultuur en sport

nummer 6 • november 2009



### **Leefbaarheid: feiten in beeld**

is een serie die maandelijks verschijnt.

Elke uitgave bevat de meest recent beschikbare cijfers. Het kan voorkomen dat beschikbare gegevens ouder zijn dan 2007 of 2008.

### **Reeds verschenen**

1. Begrip voor leefbaarheid (mei 2009)
2. Brabant en de Brabantse bevolking (mei 2009)
3. Commerciële voorzieningen (juni 2009)
4. Zorgvoorzieningen (september 2009)
5. Wonen (oktober 2009)

De zesde uitgave van de serie *Leefbaarheid: feiten in beeld* heeft als thema cultuur en sport. Zowel cultuur als sport zijn belangrijk voor de ontspanning van de Brabantse bevolking. Cultuur- en sportvoorzieningen zijn belangrijke plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. In deze uitgave ligt de nadruk op de aanwezige cultuur- en sportvoorzieningen en presenteren we cijfers over de deelname aan cultuur en sport.

## Samenvatting

### Cultuur

Het grootste deel van de Brabanders is tevreden over het cultuuraanbod in de eigen provincie. De verwachting dat stedelijke gemeenten meer culturele voorzieningen hebben dan niet-stedelijke gemeenten wordt bevestigd door de cijfers omtrent musea en theaters. Voor sommige culturele activiteiten gaan plattelanders vaker naar een andere gemeente (dan de eigen gemeente) dan stedelingen. Dat geldt bijvoorbeeld voor film, dansvoorstellingen en cabaret.

De bibliotheken liggen verspreid over heel Noord-Brabant. Hierbij worden ook servicepunten meegenomen. Plattelanders gaan voor hun boeken vaak naar een bibliotheek in de eigen gemeente, net als de stedelingen.

### Sport

De aanwezigheid van sportvoorzieningen hangt zoals te verwachten sterk samen met het aantal inwoners van een gemeente. De voorzieningen zijn gelijkmatig verdeeld over de provincie. Uit een vergelijking van drie sporten (voetbal, tennis en hockey) blijkt dat voetbal de meeste verenigingen heeft. Op zeven gemeenten na hebben alle gemeenten in Noord-Brabant één of meer zwembaden. Jongeren (tot 19 jaar) zijn, in vergelijking met andere leeftijdscategorieën, het vaakst lid van een sportvereniging.

## Cultuur

Mensen vinden het belangrijk dat er culturele voorzieningen en culturele activiteiten in de woonomgeving zijn. De aanwezigheid van culturele voorzieningen zorgt ervoor dat mensen zich trots voelen op hun woonomgeving. Ook levert het een gunstig imago van de woonplaats op.

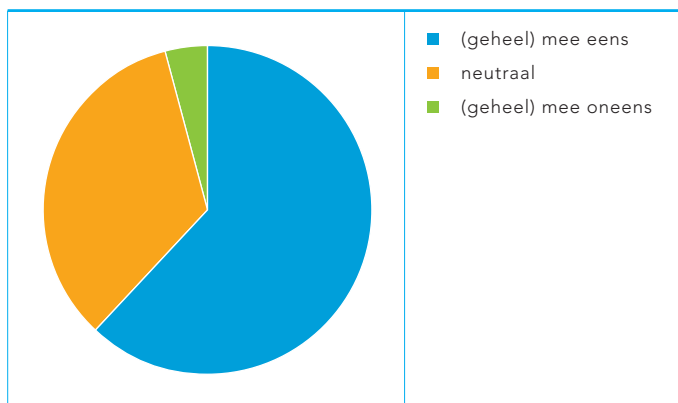
Culturele voorzieningen in de buurt kunnen de sociale binding in de wijk of het dorp vergroten. Mensen komen elkaar hier tegen als ze deelnemen aan activiteiten of als ze als vrijwilliger met elkaar samenwerken.

Er valt veel te zeggen over de culturele activiteiten en voorzieningen in Noord-Brabant. In deze uitgave brengen we de algemene tevredenheid over het cultuuraanbod in beeld en gaan we dieper in op de passieve en actieve deelname aan cultuur, met de daarbij behorende voorzieningen. Tot slot komt de bibliotheekvoorziening aan bod.

### Tevredenheid cultuuraanbod

Over het algemeen zijn Brabanders tevreden over het cultuuraanbod in hun provincie. Het grootste deel (62%) vindt dat Noord-Brabant een zeer divers cultuuraanbod heeft. Een kleine groep van 4% is het hier niet mee eens.

Tussen stedelingen en plattelanders blijken geen verschillen te zijn in opvattingen over de diversiteit van het cultuuraanbod in de provincie.



**figuur 1** Stelling: Noord-Brabant kent een zeer divers cultuuraanbod

bron: Brabantse Cultuurmonitor, het PON, 2008

## Deelname aan cultuur

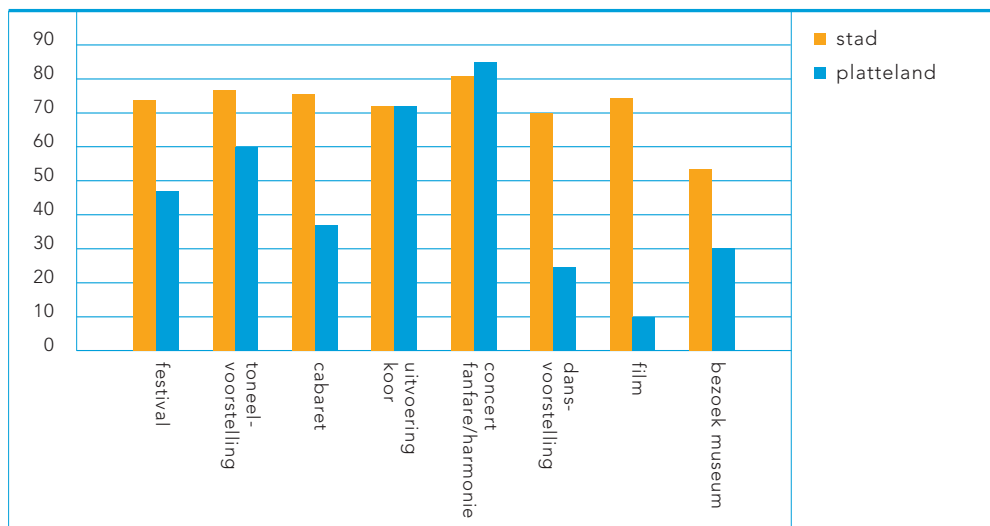
Er zijn verschillende manieren waarop mensen gebruik kunnen maken van cultuur en het cultuuraanbod. Enerzijds is er passieve deelname aan cultuur ofwel cultuurconsumptie, anderzijds actieve deelname aan cultuur. Passief wil zeggen dat mensen toeschouwer zijn van culturele activiteiten, zoals de bezoekers van een festival, toneelvoorstelling of film. Er is sprake van actieve deelname aan cultuur als mensen creatieve en culturele activiteiten beoefenen, bijvoorbeeld bij amateurverenigingen.

### Passieve deelname aan cultuur

Wie in Brabant bezoekt culturele activiteiten en waar doet de Brabander dat? En houdt dit misschien verband met de spreiding van culturele voorzieningen zoals theaters en musea over Brabant?

#### Bezoek aan culturele activiteiten

Bijna alle Brabanders hebben in een jaar tijd wel eens een culturele voorziening, een cultuurevenement of een voorstelling bezocht.



figuur 2 Culturele activiteiten in de eigen gemeente naar stedelijkheid in %

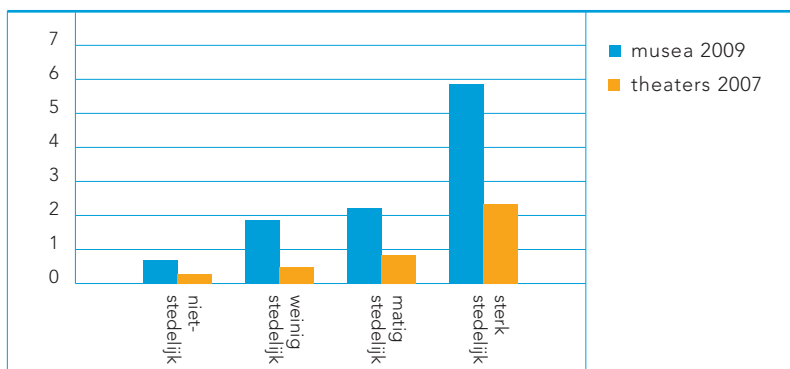
bron: Brabantse Cultuurmonitor, het PON, 2008

Sommige activiteiten vinden voor zowel plattelanders als stedelingen voornamelijk in hun eigen gemeente plaats. Het gaat dan om het bezoek aan een concert van een fanfare of harmonie, of een uitvoering van een koor. De overige culturele activiteiten bezoeken plattelanders in vergelijking met stedelingen minder vaak in hun eigen gemeente.

### Theaters en musea

Of iemand een culturele voorziening of een cultureel evenement bezoekt in de eigen gemeente is natuurlijk afhankelijk van het al dan niet aanwezig zijn van die voorziening in de eigen gemeente.

Figuur 3 laat zien dat in gemeenten in sterk stedelijk gebied gemiddeld de meeste theaters en (geregistreerde) musea aanwezig zijn. In niet-stedelijk gebied zijn gemiddeld de minste theaters en (geregistreerde) musea te vinden. Er blijkt een relatie te zijn tussen de mate van stedelijkheid en het gemiddeld aantal theaters en (geregistreerde) musea in een gemeente. Hoe stedelijker een gemeente, des te meer theaters en (geregistreerde) musea er zijn.



**figuur 3** Gemiddeld aantal theaters en musea naar stedelijkheid (2007/2009)

bron: Theater Instituut Nederland en Stichting Museum Jaarkaart (Sociale Atlas Brabant)

Het aantal (geregistreerde) musea in de provincie blijft vrij constant. In 2003 waren er 140 (geregistreerde) musea, in 2009 iets minder: namelijk 136. Er zijn tien gemeenten waar geen enkel (geregistreerd) museum is. De gemeente 's-Hertogenbosch heeft met negen musea het grootste aantal.

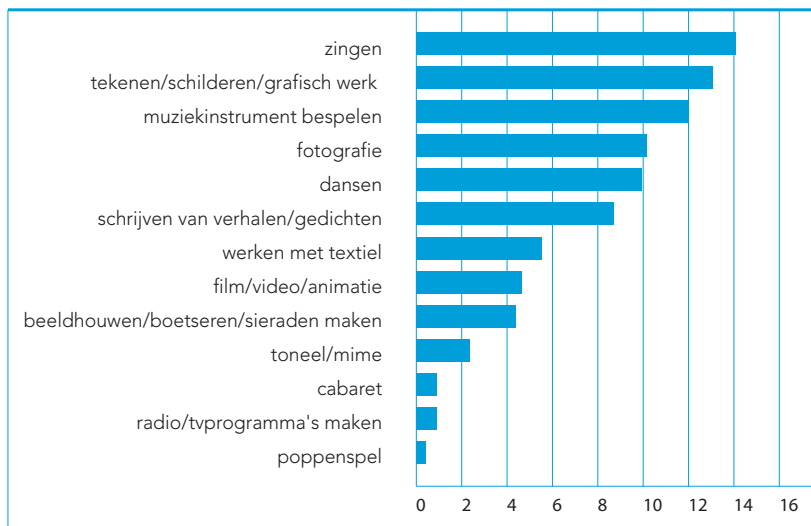
Het aantal theaters in Noord-Brabant is de afgelopen jaren licht toegenomen. In 2003 waren er 36 theaters, in 2007 telde Noord-Brabant 44 theaters. In 34 gemeenten in Noord-Brabant is geen enkel theater.

## Actieve deelname aan cultuur

Hoe actief zijn Brabanders eigenlijk op het gebied van cultuur? Aan welke cultuuruitingen wagen zij zich? Mensen kunnen op verschillende manieren actief bezig zijn met cultuur. Zij kunnen individueel, bijvoorbeeld thuis of samen met anderen (ongeregistreerd) aan cultuur doen. Ook kunnen beoefenaars van kunst terecht bij verschillende amateurverenigingen. Daarnaast bieden in Noord-Brabant de Centra voor Kunsteducatie verschillende cultuurgebonden cursussen aan. Al deze vormen van deelname aan cultuur worden hier besproken.

### Cultuurdeelname

Uit de Brabantse Cultuurmonitor 2007 blijkt dat Brabanders graag zingen (14%), een muziekinstrument bespelen (12%), of tekenen, schilderen of op een andere manier grafisch bezig zijn (13%). Slechts weinigen beoefenen cabaret, maken radio-



figuur 4 Actieve deelname aan cultuur in %

bron: Sectorverkenning amateurkunst in Noord-Brabant; Provinciaal rapport, het PON, 2008

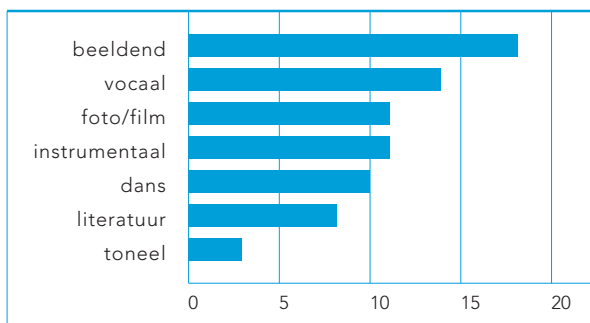
of televisieprogramma's of doen aan poppenspel. Stedelingen ondernemen in hun vrije tijd dezelfde activiteiten als plattelanders.

Uit deze cijfers is echter niet op te maken waar of in welk verband de culturele activiteiten worden uitgevoerd. Dit kan individueel of bijvoorbeeld met vrienden thuis zijn, maar ook bij een amateurvereniging of bij een Centrum voor Kunsteducatie.

## Amateurkunst

Amateurkunst is de beoefening van kunst uit passie, liefhebberij of engagement, zonder dat het primair in het levensonderhoud voorziet.

Volgens de SCP-definitie van amateurkunst kent Brabant ongeveer 900.000 amateurkunstbeoefenaars van 15 jaar of ouder. Dat is 45% van alle inwoners van Brabant in deze leeftijdscategorie.



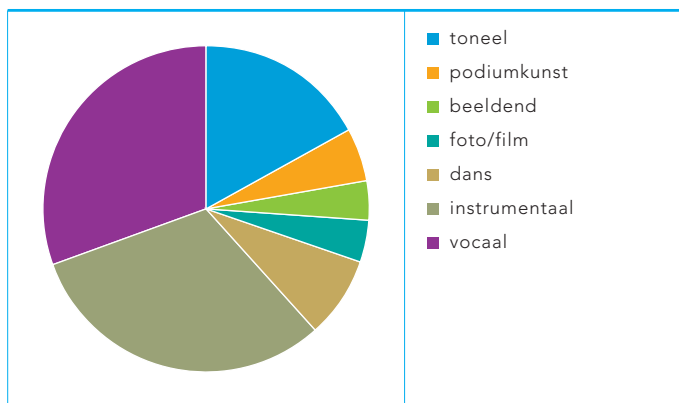
**figuur 5** Amateurkunst naar soort kunst in %

bron: Sectorverkenning amateurkunst in Noord-Brabant; Provinciaal rapport, het PON, 2008

In welke culturele disciplines zijn de meeste Brabanders kunstzinnig actief? Beeldende kunst scoort het hoogst met 18%, gevolgd door vocale muziek met 14%, foto/film en instrumentale muziek met 12%. Dans wordt door 10% van de Brabanders in de vorm van amateurkunst uitgeoefend.

In totaal kent Noord-Brabant iets meer dan 4.600 verenigingen, instellingen en clubs die actief zijn in de amateurkunst. Het merendeel van deze clubs is actief als muziek- of zangvereniging (beide disciplines 30%). Binnen de discipline instrumen-

taal (muziek) vallen onder andere alle harmonieën en fanfares. De discipline vocaal (zang) wordt gekenmerkt door een groot aantal (kerk)koren. Eén op de zes verenigingen in Brabant houdt zich bezig met toneel, drama, cabaret of iets dergelijks (17%). Eén op de twaalf verenigingen (8%) is een dansvereniging.

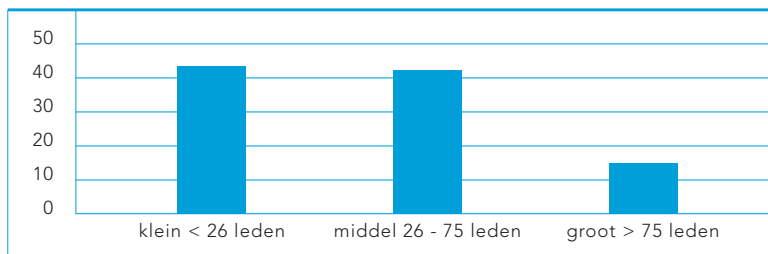


**figuur 6** Amateuerverenigingen naar discipline in %

bron: Sectorverkenning amateurkunst in Noord-Brabant; Provinciaal rapport, het PON, 2008

### Omvang amateurkunstverenigingen

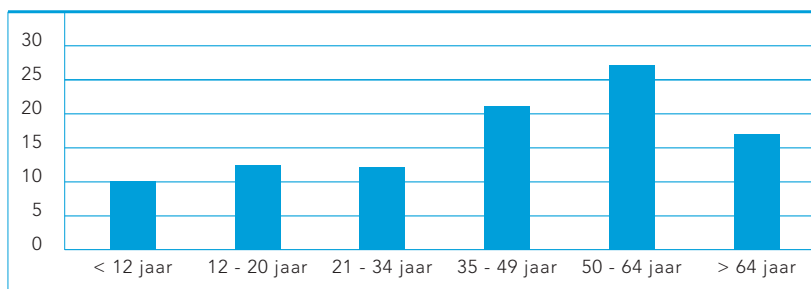
Wat is de gemiddelde omvang van een Brabantse amateurkunstvereniging? Het grootste deel van de verenigingen is klein (43%) of middelgroot (42%). Vijftien procent van de verenigingen heeft meer dan 75 leden.



**figuur 7** Omvang Brabantse amateurkunstverenigingen naar ledental in %

bron: Sectorverkenning amateurkunst in Noord-Brabant; Provinciaal rapport, het PON, 2008

Het algemene beeld van de Brabantse amateurverenigingen naar ledental is dat de grootste groep bestaat uit mensen tussen de 50 en 64 jaar oud (27%). Daarnaast is gemiddeld 22% van de leden jonger dan 20 jaar.

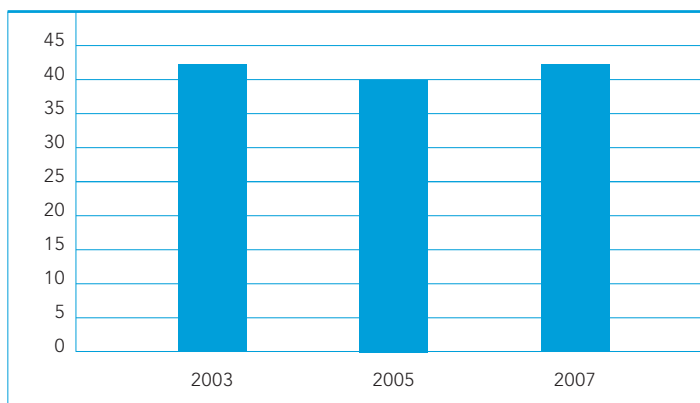


**figuur 8** Leeftijd leden Brabantse amateurkunstverenigingen in %

bron: Sectorverkenning amateurkunst in Noord-Brabant; Provinciaal rapport, het PON, 2008

### Kunsteducatie

Van alle Brabanders die in hun vrije tijd in 2007 kunstzinnige activiteiten ondernamen, was ruim 9% hiervoor ingeschreven bij een instelling voor kunstzinnige vorming, zoals een muziekschool of creativiteitscentrum.

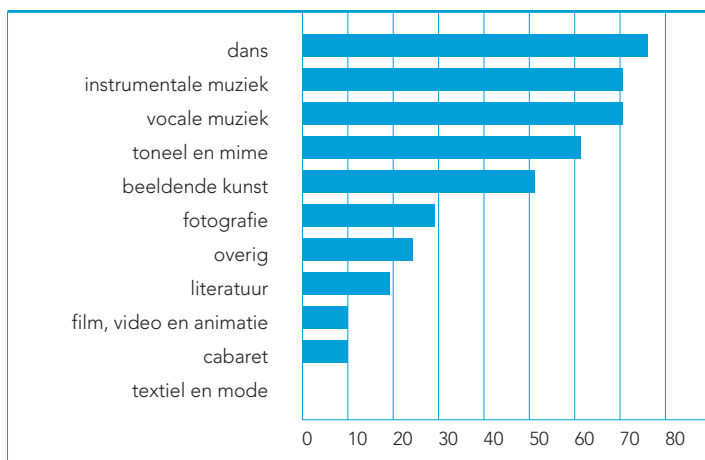


**figuur 9** Aantal Centra voor Kunsteducatie (2003-2007\*)

bron: CBS Statline  
\* voorlopige cijfers

In Brabant kunnen mensen voor kunstzinnige activiteiten terecht bij de zogenaamde Centra voor Kunsteducatie (CKE). Deze organiseren cursussen voor amateurs. Het gaat dan bijvoorbeeld om muziek, dans en beeldende kunst. Het aantal Centra voor Kunsteducatie blijft vrij constant. In 2007 waren er 42 instellingen die hiertoe gerekend kunnen worden, in 2005 waren dat er 40.

Ongeveer driekwart van de Centra voor Kunsteducatie biedt cursussen aan in dans, vocale muziek en instrumentale muziek. Ook zijn er vaak cursussen op het gebied van toneel en mime (62%) en beeldende kunst (52%). Fotografie wordt in een kwart van de CKE's uitgeoefend. Een cursus cabaret of film, video of animatie wordt bij weinig CKE's aangeboden.



**figuur 10** Cursussen bij Centra voor Kunsteducatie in %

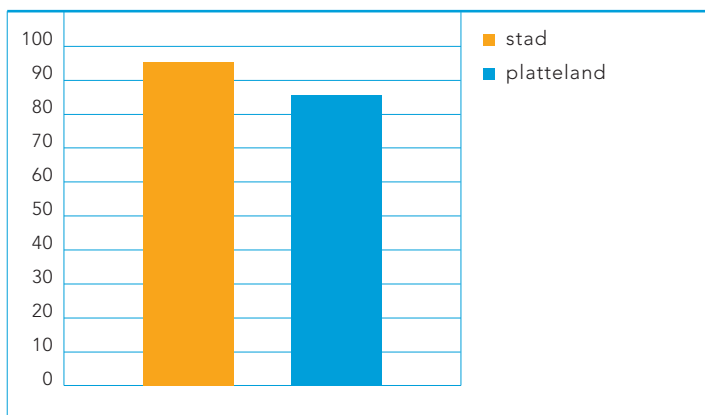
bron: Sectorverkenning amateurkunst in Noord-Brabant, het PON, 2008

## Openbare bibliotheken

Er zijn in Noord-Brabant 23 zogenaamde basisbibliotheken. Een basisbibliotheek is een zelfstandige organisatie met één of meer vestigingen, die in één of meer gemeenten een bibliotheekvoorziening aanbiedt. Een basisbibliotheek bestrijkt dus een regio met meerdere gemeenten. Het netwerk van basisbibliotheken dekt heel Noord-Brabant. Basisbibliotheken kennen bibliotheekvestigingen en servicepunten in alle gemeenten van Noord-Brabant.

In totaal zijn er in Noord-Brabant 110 bibliotheekvestigingen. Een vestiging kan wel meerdere 'dependances' hebben, bijvoorbeeld in stadswijken. Daarnaast zijn er zo'n 43 servicepunten en jeugdsteunpunten. Deze zijn met name te vinden in de kleinere kernen. Twee basisbibliotheken beschikken over een bibliobus.

Er zijn vrijwel geen verschillen tussen stedelingen en plattelanders als het gaat om de plaats waar mensen voor hun bibliotheekbezoek heen gaan. Beide groepen doen dat voornamelijk in de eigen gemeente.



**figuur 11** Bibliotheekbezoek in de eigen gemeente naar stedelijkheid in %

bron: Brabantse Cultuurmonitor, het PON, 2008

## Sport

De aanwezigheid en nabijheid van sportvoorzieningen voor jong en oud heeft invloed op de leefbaarheid van de woonomgeving. Binnen een sportvereniging worden veel sociale contacten gelegd en onderhouden. De accommodatie van een sportvereniging is daardoor ook als ontmoetingsplaats aan te merken. Een indicatie voor de mate waarin gesport wordt is het aantal lidmaatschappen van een sportvereniging en het aantal sportverenigingen.

In de Rapportage Sport 2008<sup>1</sup> concludeert het SCP dat het aandeel sporters van de Nederlandse bevolking in 2007 is gestegen ten opzichte van 2003. In 2007 sportte 37% van de bevolking minstens één keer per week, in 2003 was dit 35%. Vooral onder ouderen steeg de deelname aan sport sterk. Mannen en vrouwen doen bijna even vaak aan sport (65% tegenover 64%). Hoger opgeleiden doen beduidend meer aan sport dan lager opgeleiden.

Hoewel in Nederland steeds meer mensen aan sport doen, zijn steeds minder mensen lid van een sportvereniging. Anno 2007 is 47% van de sporters lid van een sportvereniging. In totaal is 34% van de bevolking lid van een sportvereniging (dit was in 2003 49% respectievelijk 35%).

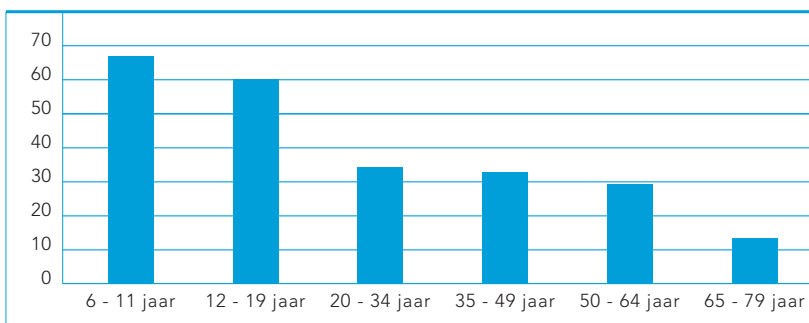
Eerst gaan we in op het aantal Brabanders dat lid is van een sportvereniging. Daarna zeggen we iets over het aantal voetbal-, tennis- en hockeyverenigingen en het aantal zwembaden.

### Lidmaatschap van sportverenigingen

Gemiddeld is in Noord-Brabant 36% van de bevolking tussen de 6 en 79 jaar lid van een sportvereniging. Het landelijk gemiddelde ligt op 34%. Het hoogste percentage lidmaatschappen vinden we in de jongste leeftijdscategorie: 67% van de 6- tot 11-jarigen is lid van een sportvereniging. Daarna neemt het percentage lidmaatschappen af. Tussen de 20 en 65 jaar schommelt het percentage rond de 30%.

---

1 Rapportage Sport 2008, Koen Breedveld, Carlijn Kamphuis en Annet Tiessen-Raaphorst (red.), Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau / WJH Mulier Instituut, december 2008



**figuur 12** Lidmaatschap sportvereniging bevolking Noord-Brabant in % (2007)

bron: SCP (AVO 2007), bewerking W.J.H. Mulier Instituut

## Sportverenigingen

Hoewel landelijk gezien de deelname aan sport nog altijd groeit, groeit het aantal accommodaties (in heel Nederland) niet mee. Sommige typen accommodaties lopen in aantal zelfs terug. Dit geldt bijvoorbeeld voor tennishallen. Groei zit vooral in het aantal Cruyff Courts en Krajicek playgrounds (vrije trapveldjes en speelpleinen voor de jeugd). Groei is er ook van commerciële sportorganisaties zoals maneges, sportscholen en fitnesscentra.

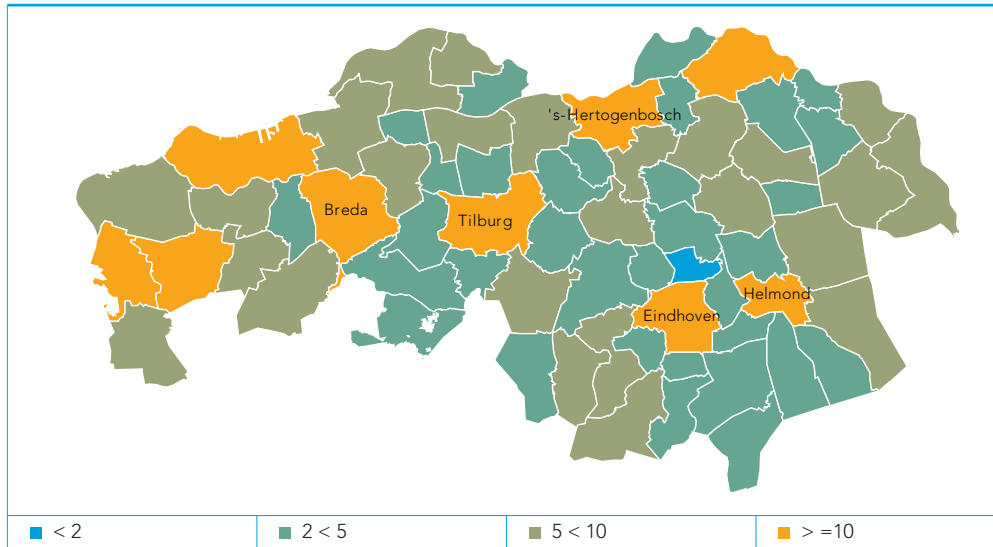
**tabel 1** Aantal sportverenigingen Noord-Brabant (2006 en 2009)

Sport	Aantal verenigingen 2006	Aantal verenigingen 2009
Voetbal	396	396
Tennis	293	291
Hockey	71	70

Bron: Sociale Atlas Brabant

In 2009 zijn er een kleine 400 voetbalverenigingen in Noord-Brabant. Het aantal tennisverenigingen ligt op bijna 300. Hockey telt minder verenigingen, namelijk 70. Het aantal sportverenigingen blijkt in de tijd gezien redelijk stabiel.

Kijken we naar de spreiding van voetbalverenigingen over Noord-Brabant dan zien we, zoals te verwachten, dat het aantal verenigingen in een gemeente gerelateerd is aan het aantal inwoners. Hoe meer stedelijk en hoe meer inwoners, des te meer verenigingen er zijn.

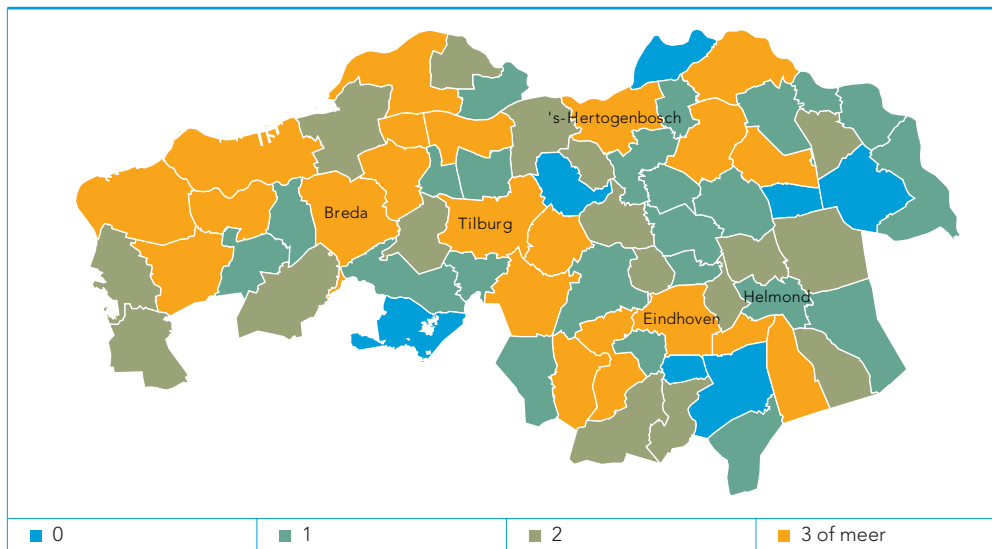


**figuur 13** Aantal voetbalverenigingen per gemeente (2009)

bron: Voetbalgids.com (Sociale Atlas Brabant)

## Zwembaden

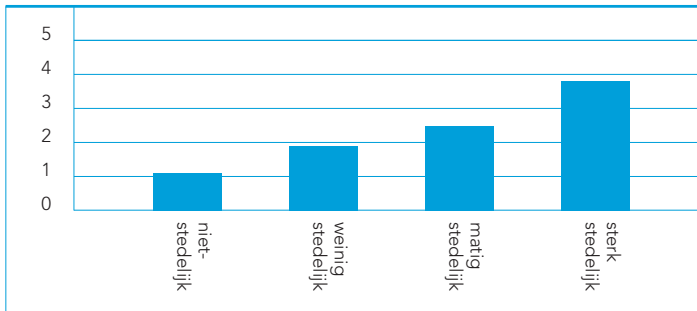
In 2009 telt Noord-Brabant 138 zwembaden. Deze zijn niet gelijk verdeeld over Brabant. Er zijn zeven gemeenten zonder zwembad, tegenover 21 gemeenten met drie of meer zwembaden.



**figuur 14** Aantal zwembaden per gemeente (2009)

bron: ZwembadGids (Sociale Atlas Brabant)

Kijken we naar het aantal zwembaden in relatie met stedelijkheid dan is er een duidelijke relatie te zien. In sterk stedelijk gebied is het gemiddeld aantal zwembaden bijna vier. In niet stedelijke gebieden ligt het gemiddelde net boven de één.



**figuur 15** Aantal zwembaden naar stedelijkheid (2009)

bron: ZwembadGids (Sociale Atlas Brabant)

# Begrippen

## B5

De vijf grote gemeenten in Brabant: 's-Hertogenbosch, Eindhoven, Tilburg, Breda en Helmond.

### Landelijk gebied

Tot het landelijk gebied behoren gemeenten in de klassen weinig stedelijk en niet-stedelijk.

### Stedelijk gebied

Tot het stedelijk gebied behoren gemeenten in de stedelijkheidsklassen: 'zeer sterk stedelijk', 'sterk stedelijk' en 'matig stedelijk'. In Noord-Brabant wordt geen enkele gemeente aangemerkt als 'zeer sterk stedelijk'.

### Stedelijkheid van een gebied\*

Een maatstaf voor de concentratie van menselijke activiteiten gebaseerd op de gemiddelde omgevingsadressendichtheid (oad). De omgevingsadressendichtheid wordt weergegeven in adressen per km<sup>2</sup>. Stedelijkheid is gebaseerd op numerieke waarden van de gemiddelde omgevingsadressendichtheid voor afzonderlijke gebieden. Er zijn vijf categorieën:

- zeer sterk stedelijk: gemiddelde oad van 2500 of meer adressen per km<sup>2</sup>;
- sterk stedelijk: gemiddelde oad van 1500 tot 2500 adressen per km<sup>2</sup>;
- matig stedelijk: gemiddelde oad van 1000 tot 1500 adressen per km<sup>2</sup>;
- weinig stedelijk: gemiddelde oad van 500 tot 1000 adressen per km<sup>2</sup>;
- niet stedelijk: gemiddelde oad van minder dan 500 adressen per km<sup>2</sup>.

De klassengrenzen van de bovenstaande categorieën van stedelijkheid zijn van toepassing vanaf 1992. De grenzen zijn zo gekozen dat alle klassen ongeveer hetzelfde aantal inwoners bevatten. De gemiddelde omgevingsadressendichtheid van een gebied is het gemiddelde van de omgevingsadressendichtheden van alle adressen in dat gebied.  
Bron: [www.cbs.nl](http://www.cbs.nl).

### Woonplaatsen

Onder de definitie woonplaatsen vallen dorpen, kernen en steden.

### Instelling voor kunstzinnige vorming

Dit is een instelling zonder winstoogmerk, doorgaans een stichting, met activiteiten op het gebied van kunstzinnige vorming voor amateurs. Beroepsonderwijs op het gebied van kunst, muziek, ballet en creatieve vaardigheden wordt dus niet tot kunstzinnige vorming gerekend.

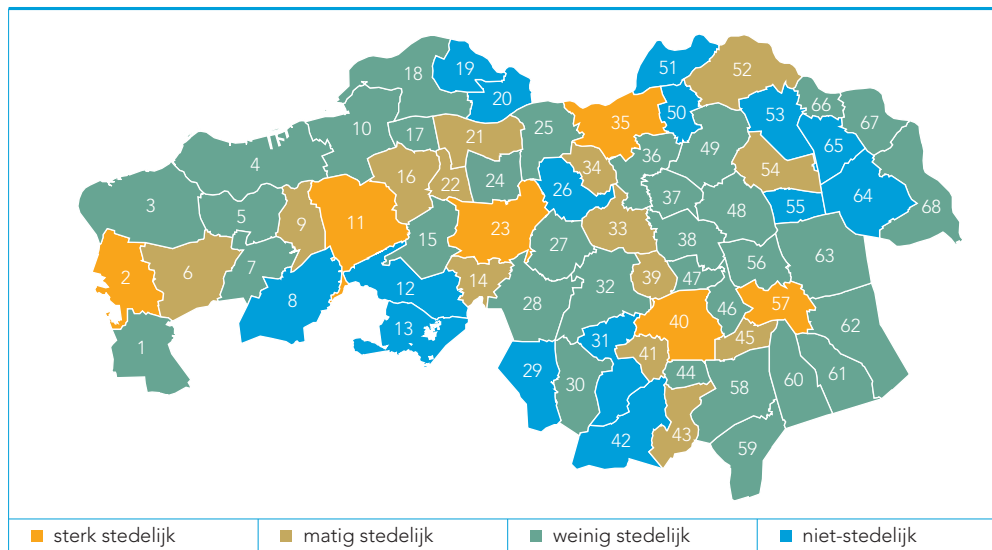
Bron: CBS

### Amateurkunst

Mensen vanaf 12 jaar die wekelijks gemiddeld vijftig minuten of langer kunstzinnige activiteiten beoefenen.

Bron: SCP

## Stedelijkheid provincie Noord-Brabant



figuur 16 Overzicht stedelijkheid provincie Noord-Brabant (2008)

bron: Sociale Atlas Brabant

Aalburg (20)	Drimmelen (10)	Landerd (53)	Sint-Michielsgestel (36)
Alphen-Chaam (12)	Eersel (31)	Lith (51)	Sint-Oedenrode (38)
Asten (61)	Eindhoven (40)	Loon op Zand (24)	Someren (60)
Baarle-Nassau (13)	Etten-Leur (9)	Maasdonk (50)	Son en Breugel (47)
Bergeijk (42)	Geertruidenberg (17)	Mill en Sint Hubert (65)	Steenbergen (3)
Bergen op Zoom (2)	Geldrop-Mierlo (45)	Moerdijk (4)	Tilburg (23)
Bernheze (49)	Gemert-Bakel (63)	Nuenen C.A. (46)	Uden (54)
Best (39)	Gilze en Rijen (15)	Oirschot (32)	Valkenswaard (43)
Bladel (30)	Goirle (14)	Oisterwijk (27)	Veghel (48)
Boekel (55)	Grave (66)	Oosterhout (16)	Veldhoven (41)
Boxmeer (68)	Haaren (26)	Oss (52)	Vught (34)
Boxtel (33)	Halderberge (5)	Reusel-De Mierden (29)	Waalre (44)
Breda (11)	Heeze-Leende (58)	Roosendaal (6)	Waalwijk (21)
Cranendonck (59)	Helmond (57)	Rucphen (7)	Werkendam (18)
Cuijk (67)	Heusden (25)	Schijndel (37)	Woensdrecht (1)
Deurne (62)	Hilvarenbeek (28)	's-Hertogenbosch (35)	Woudrichem (19)
Dongen (22)	Laarbeek (56)	Sint Anthonis (64)	Zundert (8)

## Colofon

Het PON heeft deze publicatie opgesteld in opdracht van:

**Provincie Noord-Brabant**



**Auteurs en redactie:** het PON: M. (Maartje) Rijkers MSc, drs. J. (Jolanda) Westerlaken

**Redactie:** drs. H.J.B.M. (Diana) Reesink, drs. J.W. (Jan-Willem) van Herpen en drs. J. (Joleith) Keler

**Tekstredactie:** Marja Havermans Teksten, 's-Hertogenbosch

**Fotografie:** Kees Bennema

**Vormgeving:** Ton de Klein C10, 's-Hertogenbosch

**Druk:** drukkerij Tielen, Boxtel

**PON publicatienummer:** 09-24

**ISBN** 978-90-5049-473-1

**Datum:** november 2009

### © 2009 het PON, kennis in uitvoering

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON. Hoewel deze uitgave met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het PON geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

**Meer informatie:** [www.hetpon.nl](http://www.hetpon.nl) en [www.socialeatlasbrabant.nl](http://www.socialeatlasbrabant.nl)

**Publicatie downloaden:** via [www.hetpon.nl](http://www.hetpon.nl) en [www.brabant.nl/leefbaarheid](http://www.brabant.nl/leefbaarheid) kan deze uitgave gedownload worden.

**Publicatie bestellen:** via Stephan Tibosch (Provincie Noord-Brabant), bereikbaar op 073-680 84 96 of via [STibosch@brabant.nl](mailto:STibosch@brabant.nl) kan deze uitgave besteld worden.



### **Het PON, kennis in uitvoering**

Het PON is een onafhankelijk instituut voor onderzoek en advies en is gevestigd in Tilburg. Het kennisinstituut heeft ruim zestig jaar een speciale band met de provincie Noord-Brabant, het is een belangrijke opdrachtgever voor het PON. Tevens voert het PON jaarlijks een groot aantal projecten uit in opdracht van gemeenten, de landelijke overheid, fondsen en diverse maatschappelijke organisaties binnen en buiten de provincie.

Bij alle PON-projecten ligt de nadruk op 'bruikbaarheid' voor het beleid of voor de uitvoeringspraktijk. Wij bieden naast praktisch en voortdurend gedegen onderzoek ook deskundig advies en procesbegeleiding.

### **Provincie Noord-Brabant**

Met de programma's 'Leefbare Dorpen' en 'Leefbare Wijken' investeert de provincie Noord-Brabant in de leefbaarheid van Brabantse dorpen en wijken. Bijvoorbeeld met subsidie voor de ontwikkeling en uitvoering van Integrale dorps- en wijkontwikkelingsplannen. Ook de Brabantse Dorpen Derby is hier een voorbeeld van. Bij het verbeteren van de leefbaarheid in Brabant wil de provincie een stimulerende rol spelen; de provincie brengt betrokken partijen bij elkaar, signaleert en faciliteert en brengt eigen deskundigheid in. Kijk voor een overzicht op [www.brabant.nl/leefbaarheid](http://www.brabant.nl/leefbaarheid).



### Leefbaarheid: feiten in beeld

Leefbare dorpen en leefbare wijken zijn voor de provincie Noord-Brabant speerpunten van beleid. De provincie wil inzicht geven in de huidige stand van zaken betreffende de leefbaarheid van dorpen en wijken. In een serie uitgaven wordt de leefbaarheid in beeld gebracht. In elke afzonderlijke uitgave staat één onderwerp centraal. Nadruk ligt op objectieve gegevens. Waar mogelijk presenteren we ook gegevens over de subjectieve beleving van leefbaarheid.

Stationsstraat 15  
5038 EB Tilburg  
Postbus 90123  
5000 LA Tilburg

telefoon +31 (0)13 535 15 35  
fax +31 (0)13 535 81 69  
info@hetpon.nl  
www.hetpon.nl